

“FOLKLORLAŞAN ÖMÜR”

İlk «qonağımız» Azərbaycan folklorşünaslığı yolunda canını, qoyan AMEA-nın Folklor İnstitutunun direktoru, filologiya elmləri doktoru, «Türk Kulturuna Hizmet» ödülünün sahibi Hüseyin Ələsgər oğlu İsmayılovdur.

Ömrünü Azərbaycan elminin inkişafına həsr edən alimlərimiz içərisində Hüseyin İsmayılovun şərəfli imzası var. O, bütün qəlbi ilə xalqına bağlı alim, nəcib, xeyirxah, ülvi hisslərlə yaşayan sadə, qayğıkeş insandır.

O əsl elm adamıdır, böyük elmi təcrübəyə malikdir. Müasirlik duyğusu güclü, həyati məsələlərə, qabaqcıl fikirlərə, görüşlərə malik olmaqla yanaşı, kökünə, soyuna bağlı insandır, milyonların duyğu və düşüncələrini özündə minilərlə yaşadan mənəvi mədəniyyətinə bağlı insandır.

«FOLKLORLAŞAN ALİM ÖMRÜ» kitabının müəllifi hörmətli tədqiqatçı alim Seyfəddin Rzasoydur. Kitab XXI əsr Azərbaycan folklorşünaslığı elminin görkəmli nümayəndəsi, etnik-mədəni düşüncəmizin köklərinə, mədəniyyət tariximizə dair orijinal nəzəri baxış və konsepsiyaları ilə humanitar düşüncəmizi zənginləşdirən alim, elmi-intellektual və inzibati-təşkilati fəaliyyəti ilə çağdaş milli folklorşünaslığı dünya səviyyəsinə qaldıran şəxsiyyət, Azərbaycanı dünyada tanıdan alimin Hüseyin İsmayılovun

yaratıcılıq yoluna həsr olunmuşdur.

«...Yeni Folklorşünaslıq Tarixi bir-mənalı şəkildə H.İsmayılovun adı ilə bağlıdır. Bu tarixi onsuz təsəvvür etmək mümkün deyil və onun şəxsiyyətindən onun qıraqda indi içində yaşadığımız Yeni Folklorşünaslıq Erası, sadəcə, olmazdı. Bütün hallarda başqası olardı.

Bu da bir tale naxışdır ki, bu tarix mənim gözümdən qabağında yaranmış və yaşanmışdır. Öncə biz yaşamın «H.İsmayılov ritminə» köklənə bilmirdik. Çünki bu ritmin sürət təcili, kəmiyyət və keyfiyyət mizanları bütün hallarda bizim ritmimizdən fərqli idi...

O, sürətli və amansızcasına işləyir. «Dayanmaq», «durmaq», «fasilə etmək» kimi feli anlayışlar onun üçün sanki yoxdur. İşləmək, daim fəaliyyətdə olmaq, hərəkətə can atmaq onun varlığının funksional dialektikasını təşkil edir. Fəaliyyət ritmi «Səndən-hərəkət, Məndən-bərəkət» ilahi formulunu aramsız şəkildə təsdiqləyir. O, insan həyatının mənasını yalnız fəaliyyətdə görür.

H.İsmayılovun bütün fəaliyyət dinamikası ilahi fitrə-

Bu nömrəmizdən başlayaraq Azərbaycan elminin, mədəniyyətinin inkişafında, milli dövlətçiliyimizin qorunması, şanlı tariximizin, ədəbiyyatımızın üz çıxarılmasında, milli-mənəvi dəyərlərimizin tədqiqində böyük xidmətləri olan şəxsiyyətlər haqqında yazılmış əsərlərdən, monoqrafiyalardan, məqalələrdən ixtisarla dərc edəcəyik. Millət, xalq, dövlət xalq, millət, dövlət üçün canını qoyan oğul və qızlarını unutmamalıdır.

tindən gəlir. Heç şübhəsiz ki, insanı yaradan da, ona taleyi verən də Uca Allahdır. Allahu onu belə yaradıb: bir an belə dayanmamaq, daim nəhəng işlər görüb onun cəfası və səfası ilə yaşamaq.

AMEA Folklor İnstitutunun direktoru, filologiya elmləri doktoru, folklorla bağlı neçə-neçə fundamental monoqrafiya və toplama kitablarının müəllifi Hüseyn Ələsgər oğlu İsmayılovun fəaliyyəti «folklorşünas alim» qəlibinə heç bir halda sığmır və o, lap çoxdan həmin qəlibi «vətəndaş alim» və «ictimai xadim» semantik qəliblərinə oturtmuşdur.

H.İsmayılov bir insan, alim və ictimai xadim kimi epoxal şəxsiyyətdir. Onun fəaliyyəti, hansı bucaqdan baxılırsa-baxılırsın, bütün hallarda «epoxal» vahidi ilə təyinlənmə bilər. Başqalarına rəya kimi görünən, icrası, adətən, qeyri-müəyyən gələcəyin (gələcək nəsillərin) ödəsinə buraxılan işlər H.İsmayılovun gündəlik və adi həyat tərzini təşkil edir. Tarix və şəxsiyyət onun varlığında qovuşaraq Azərbaycan mədəniyyətinə belə bir passionar simanı təqdim etmişdir.

O, L.N.Qumilyovun etnos nəzəriyyəsindən çıxış etsək, passionardır. Belə şəxsiyyətlərin fəaliyyəti bütün hallarda epoxal səciyyəli olur. Tarix H.İsmayılovu həm fiziki, həm də mənəvi-millî anlamda epoxal dəyişikliklər üçün yaratmışdır. O, Azərbaycan folklorşünaslığı tarixində yeganə şəxsiyyətdir ki, minilliklərin fiziki qovuşmasını epoxaların

milli-mənəvi qovuşmasına çevirə bilmişdir.

Azərbaycan (folklorşünaslıq) tarixinin H.İsmayılovu adlı şəxsiyyəti:

-Sovet epoxasında Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun bir şöbəsinə «sıxışdırılmış» milli-mənəvi zənginliyimizi-folkloru müstəqillik dönməndə ideoloji «əsərdən» qurtarıb, Folklor İnstitutu adlanan möhtəşəm tarixi hadisəyə çevirdi;

-O, «folklor» adlanan milli dəyər sisteminin etnik-mental şüurumuzda, elmi-mədəni həyatımızda bərqərar olmasından ötrü, sözün gerçək anlamında, böyük bir mücadilə və savaş apararaq onu zəfərlə başa çatdırdı: folkloru öz korporativ-iqtisadi mənafələrinin, xəstə-ambisioz təkəbbürlərinin, mutant-patoloji düşüncələrinin əsirinə çevirən insanların yaratdığı antimillî sistemi dağıdıb, onu sağlam milli sistemlə əvəz etdi:

-Bütün sovet epoxası ərzində cəmi yeddi sayı çapdan çıxmış və Azərbaycan folklorşünaslığı elminin «sifəti» («siması») sayılan «Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatına dair tədqiqlər» məcmuəsini milli nəşr səviyyəsinə qaldıraraq, onun sayını keçən müddət ərzində 23 cildə çatdırdı;

-«Azərbaycan folklor antologiyası» seriyasının işini təşkil edib, folklorumuzun regional mühtələri üzrə çapını 16 cildə çatdırdı. Bu-fatehlikdir: azərbaycanlının Azərbaycan mədəniyyətinin zirvəsinə doğru yürüşündə 16-cı

pillədir. Yurdun 16 bölgəsinin folklor yaddaşımızın yazılı salnaməsinə həkk olunmuş 16 səhifəsidir;

-Xalqımıza Azərbaycan mədəniyyəti tarixində öz yeri və missiyası olan «Dədə Qorqud» dərgisini bəxş etdi;

-Azərbaycan və türk xalqlarının folklor tarixində analoqu olmayan, yeni minilliyin layihəsi sayılan, hətta bünövrəsinin qoyulması hər xalqa nəsib olmayan «Folklor külliyyatı»nın ilk altı cildini çapdan buraxmışdır.

Biz cəsarətlə deyərdik ki, «Azərbaycan folkloru külliyyatı» hələ çoxlarının nəzərdiqqətini cəlb etməsə də, elm sahəsində, folklorşünaslıqda dünya səviyyəli hadisə olacaqdır. Bu gün onun cildlərinə rast gələndə, sadəcə olaraq, məmnunluqla qarşılayan insanlar bir vaxtlar bu nəşrdən milli şərəf və iftixar abidəmiz, bizi bizə və dünyaya tanıdacaq, xalqımızın şərəf və ləyaqət pasportu olacaq monumental-millî abidə kimi danışacaqlar.

H.İsmayılov indiyədək çox böyük layihələr reallaşdırmışdır: o, zirvələr fəth etmək üçün doğulmuşdur. Elmdə dünya səviyyəli konsepsiyalar müəllifi, aşıq yaradıcılığının mənşəyinə dair yeni konsepsiyası dünya alimlərinin böyük maraq və reaksiyasına səbəb olmuş H.İsmayılovun özü indi «Külliyyat»ın əzabının mənəvi feyzi ilə yaşayır.

Onun «Külliyyat»ın ilk cildində xalqına müraciəti, əslində, millət oğlunun millətə

çağırışıdır: «...məhz milli hədəflər naminə, millətin hədəfləri naminə, bizi bir fərd kimi millətləşdirən hədəflər naminə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Folklor İnstitutu Uca Tanrının adını çağıraraq Azərbaycan elminin miladın III minilliyində qarşısında duran ən uca hədəflərindən biri olan «Azərbaycan Folkloru Külliyyatı»nın nəşrinə başlayır».

Öz yaşamında sakral-mənəvi dəyərlərə söykənən H.İsmayılov «Azərbaycan folkloru külliyyatı»na ilahi kitablarnın sakral paradiqması kimi baxır: «Əziz oxucu, qarşında duran bu kitab sənin üçün, heç şübhəsiz ki, kitablarnın kitabı «Qurani-Kərim»dən sonra ən uca kitabdır. Sən onu müqəddəs bil: çünki sənin ulu baban millətin kitabını «Quran»dan sonra ən ulu kitab bilib. Oğuz babalarımız Oğuz kağan babamızın «Ata sözlərini» məhz «Qurani-Kərim»in müqəddəsliyinə yaraşdırıb və «Ataların sözi Qurana girməz, amma Quran yanınca yalın-yalın yalın»-deyib... «Azərbaycan Folkloru Külliyyatı» Oğuz Atanın-tanrıçı türk peyğəmbərinin müqəddəs kəlamlarıdır. Xalqımızın ulu tarixi yaşayır bu kəlamlarda. «Külliyyat»ın hər səhifəsi milli varlığımızın qan-gen yaddaşdır. Qanında və genində millətin ruhundan həтта bir damla olan kəs bu ulu kitaba biganə qala bilməz.... «Azərbaycan Folkloru Külliyyatı»... millətin və millət olmağın məhək daşdır: özünü yurda

oğul sayan, özünü vətənin qızı bilən hər bir kəs «Külliyyat»ın içindən keçib, vətəndaş statusu almalıdır. AMEA-nın Folklor İnstitutu minilliyin bu layihəsini başlayarkən qarşısına məhz bu hədəfləri qoymuş, özünün bütün milli, mənəvi, maddi, iqtisadi ehtiyatlarını, intellektual potensialını bu uca hədəfin reallaşdırılmasına yönəltmişdir».

fəaliyyəti qəliblərə sığmadığı kimi, onun dəyərləndirməsini aparıb, təhlil-təsnifatını vermək də çətindir. Çünki bu şəxsiyyətin fəaliyyətinin görünən və görünməyən tərəfləri var. Ona görə də hər hansı sistemləşdirmə bütün hallarda yarımçıqlığa münçər olunur. Ancaq bütün bunlara baxmayaraq, həyatı və fəaliyyəti, müəyyən mənada, artıq əfsa-

H.İsmayılov bu nəşrlə, əslində, millət tarixinin yeni təkamül nöqtəsinin təməlini qoymuşdur: «Azərbaycan Folkloru Külliyyatı» öz cari hədəfində yeni əsrin, strateji hədəfində isə minilliyin proyektidir. Biz bu ilk cildlə Azərbaycan folklorşünaslığının bütöv XX əsr boyu arzusunda olduğu, lakin heç bir vaxt reallaşdıra bilmədiyi milli proyektin bünövrəsini qoyuruq. Elə bir etibarlı bünövrəni başlayırıq ki, millətin mənəviyyatı dünya durduqca onun üzərində dura bilsin...».

H.İsmayılovun elmi-ictimai

nəyə dönmüş bu insanın şəxsiyyət və alim portretinin yaradılmasına ehtiyac və zərurət vardır.

H.İsmayılovun «portreti» özünün görünən tərəfləri ilə aşağıdakı təməl tərəfləri ilə boy verir:

1.Özünün etnik-mental tipi etibarilə tipik azərbaycanlıdır:

-bütün canı və qanı, cismi və varlığı ilə ailəsini, uşaqlarını, doğmalarını sevir.

2.Psixoloji tipi etibarilə passionardır:

-daxilində çox böyük yaradıcılıq enerjisi, qurmaq, yaratmaq həvəsi kükrəyir;

İSKİT

-ilk baxışda çox səbirsiz adam təsiri bağışlayır və bu keyfiyyətdən, haradasa, məhrum da deyil;

-passionarlığı xarakter və davranışlarında açıq şəkildə büruzə verən davakarlıq, mübarizlik kimi keyfiyyətlərdə də təcəssüm olunmuşdur;

-başlıca passionar keyfiyyəti yaradıcılıq və quruculuqdur.

3.Yurdcanlı-vətənpərvərdir:

-doğulduğu Ağbulaq kəndini də, kəndinin məkanlaşdığı Göyçə mahalını da, mahalın məkanlaşdığı Azərbaycanı da, Turanı da eyni dərəcədə sevir.

4.İntellektual tipi etibarilə yaradıcı alimdir:

-tədqiqatları, fundamental elmi konsepsiya və nəzəriyyələri ilə artıq dünya türkologiyasında tanınır.

5.Alım tipi etibarilə filoloqdur:

-professional filoloji təhsil almış və nəzəri-filoloji görüşləri çağdaş Azərbaycan filoloji-estetik fikrinin patriarxı, mərhum Yaşar Qarayevin rəhbərliyi altında formalaşmışdır.

6.Humanitar-filoloji tipi etibarilə folklorşünasdır:

-folklor onun fitrətindədir; mayası, qanı və canı ilə folklorla bağlıdır;

-folklorun bağrından qopmuş və heç bir zaman ondan ayrı düşməmişdir.

-onun milli görüşlərində folklorun xüsusi anlamı vardır: H.İsmayılova görə, «xalq-millət» adlı varlığın mənası folklorlardan başlanıb, folklorlarda da tamamlanır.

7.Sosial-psixoloji tipinə

görə liderdir:

-harada olursa-olsun, hadisələrin fəvqünə qalxıb, idarəçilik qabiliyyətini reallaşdırma bilir;

-liderlik imicini qorumağı bacarır: bu keyfiyyəti hər yerdə yox, reallaşdırılma rejiminə şərait yarandıqda tətbiq etməyi bacarır.

8.Məharətli və bacarıqlı tribundur:

-aydın və məntiqi nitqi var: inandırıcı və elmi danışır;

-nitqini, fikrini cilalamağı sevir: bunun üçün nitq repetisiyalarından (təmrinlərindən) tez-tez istifadə edir;

-məsuliyyətli və gərgin şəraitlərdə cəsarətli çıxışlar edib, yuxarı instansiyalar qarşısında özünün və institutun mövqeyini əsaslandırma bilir.

9.Dövlətə və dövlətçiliyə, onun ideoloji dəyər və əsaslarına sadıqdır:

-H.Əliyevin dövlətçilik təcrübəsinin konseptual əsaslarını şüurlu şəkildə qəbul etmişdir;

-O, H.Əliyev idealına əski türk dövlətçilik ənənələrinin konseptual modeli çevrəsində yanaşır;

-milli dövlət və onun qurucuları H.İsmayılov üçün həyatının ən uca ideali və mənasıdır;

-H.Əliyev AMEA Folklor İnstitutunun yaradıcısı kimi H.İsmayılov üçün Azərbaycan folkloru və folklorşünaslığının ulu hamisidir.

10.Bir türk oğlu olaraq Azərbaycançılıq ideallarına bütün varlığı ilə bağlıdır:

-onun üçün milliyyətindən asılı olmayaraq, bütün gücü ilə

qoruduğu «azərbaycanlı haqqı» adlanan vətəndaş məsləki var: o, bu məsləkini heç vaxt heç kimə və heç nəyə dəyişməmişdir.

11.Azərbaycanı dünyada tanıdan alim və ictimai xadimdir:

-yeni elmi konsepsiya və nəzəriyyələri dünya türkoloqlarının diqqətini cəlb etmiş, haqqında çoxsaylı yazılar yazılmışdır;

-qardaş Türkiyədə elə bir şöhrət tapmışdır ki, həmin ölkənin elmi təşkilatları beynəlxalq elmi layihələri H.İsmayılovla birgə böyük həvəslə həyata keçirirlər;

-hər il öz şəxsi təşəbbüsü və əzmkarlığı ilə düzənlədiyi «Ortaq türk keçmişindən ortaq türk gələcəyinə adlı» beynəlxalq folklor konfransında dünya folklorşünaslarını bir araya gətirməklə Azərbaycanı artıq ümumtürk folklorşünaslığının mərkəzinə çevirmişdir.

12.Azərbaycan folklorşünaslığı elminin patriarxıdır:

-çağdaş Azərbaycan folklorşünaslığının hazırkı coşğun intibahı birbaşa və birmənalı şəkildə H.İsmayılovun adı ilə bağlıdır;

-o, Azərbaycan folklorşünaslığı elminin həm ağsaqqalı (patriarxı), həm də qara fəhləsidir: Azərbaycan folklorşünaslığına rəhbərlik etməklə yanaşı, yorulmadan folklor toplayır və bu elmin inkişafına toplayıcı və tədqiqatçı folklorşünas kimi də misilsiz töhfələrini verir.